

HAVEGLÆDERE

sommer 2023

Multistammede
skulpturelle træer

Flotte farverige
Agapanthus

Få 9 bud på sorter
af Bourbon-roser

Terrassehaven

Frugtbuske, krydderurter, sommerblomster og stauder til den store træterrasse

Indhold

4 Plant – beskær – gød

I juni, juli og august gror alting nærmest af sig selv. Nye planter i haven får hurtigt fundet sig til rette, men skal passes med vand. De tidligt blomstrende klematis har godt af at blive beskåret, og i drivhuset skal der knibes og bindes op. Bærfrugt kan plukkes og spises direkte fra busken, og krydderurter er klar til høst og tørring.

6 Bourbon-roser

Nogle af de allerførste historiske roser, der evner at blomstre flere gange, hører til gruppen Bourbon-roser. Få ni bud på de gamle fantastiske rosensorter.

8 Terrassehaven

Tag med på Thea og Søren's rejse, da de skulle indrette den store træterrasse, som hører til deres første huskøb. Se, hvordan de har kombineret ønsket om at få frugt i krukke til at se flot ud sammen med stauder, hortensia og sommerblomster. Som helt ny haveejer kan det være svært at få skabt den oase, som man drømmer om at opholde sig i. Få tips til indretning af terrassen så den bindes sammen med resten af haven. Få gode råd om tilplantning af krukke, samt inspiration til blomster, stauder, frugt og krydderurter.

16 Agapanthus – afrikansk skærmlilje

Store flotte blomsterhoveder i store krukke eller baljer er indbegrebet af sommer. Fra juli og hen mod september kan du nyde de flotte skærmliljer, men hvordan sikrer du dig, at de overlever en kold vinter, og hvornår skal de egentlig gødes?

20 Omlægning til et vildere look

Vil du også gøre en forskel for biodiversiteten, så bak op om trenden "den vilde have". Husk dog på, at man ikke får succes med det vilde look, hvis man har en udyrket have. Bliv inspireret af listen over stauder med nektarholdige blomster.

24 Katteurt – et planteportræt

Sommer med masser af sol og minimal regn. Det drømmer vi om, og det fungerer også godt for katteurt. Læs mere om denne skønne staude og bliv inspireret af de mange mulige sorter.

26 Multistammede skulpturelle træer

Til de store haveshows i bl.a. England bruger de ofte multistammede træer. Det giver en helt speciel stemning i haven, for der kan både være blomster under og omkring stammerne, og samtidig giver stammen og kronen masser af struktur til haven. Få ni bud på træer, der egner sig til formålet og læs også om, hvordan du beskærer træerne.

Velkommen til Haveglæder

Magasinet som giver inspiration, viden og løsninger til haven.

Sommeren nærmer sig, men først skal vi igennem den smukke maj, hvor alt eksploderer, og man indimellem håber på lidt kølige dage og natregn, så havens prydræer ikke afblomstrer for hurtigt. Samtidig vil vi gerne undgå natfrost.

Maj og juni er intense havemåneder. Meget skal plantes, passes og nydes, og man bliver bjergtaget af naturens forunderlighed og rigdom. Og så sker det. Pludselig springer de første roser ud i juni, og en ny stor og berusende blomsterverden åbner sig for én. Så er det tid til at komme ud til åbne haver. Opsøge de haver, der har mange roser eller parker med en rosensamling: Valby-parken, Geografisk Have i Kolding, Botanisk Have i Aarhus eller Laubjergs Rosenhave. Her kan man se den variation, der er af forskellige typer af roser, fra moderne til historiske. Her er der mulighed for at blive klogere på, hvilke roser man vil have i egen have.

Roserne er havens sølvstykke, der skal pudses og poleres. Rosen blev dyrket i de romerske haver og var en luksusartikel. Efter Romerriget's fald bevarede munkene roserne i klosterhaverne, og derved blev rosen en lidt glemt plante. I 1800-tallet sker der en voldsom jagt på nye roser. Rosen var blevet en hypet plante. I begyndelsen af århundredet var der kun omkring 50 kendte haveroser, men antallet voksede hurtigt til 250, som nogenlunde er det antal, man mente, kejserinde Josephine havde i sin rosenhave på slottet Malmaison omkring 1815.

De første Bourbon-roser vakte stor opmærksomhed i Frankrig. Ophavet til disse roser blev opdaget på en ø i Det Indiske Ocean og fragtet til hertugen af Orlean. Rosens frø dannede senere grundlaget for Bourbon-roserne. Bourbon-roser har store duftende blomster og blomstrer flere gange henover sommeren.

Godt 25 år senere menes det, at man havde forædlet 4000 nye rosensorter, og i slutningen af 1800-tallet var der 12.000 forskellige roser i handlen i Europa. I 1900-tallet etableres de store rosenforældre: Meilland i Frankrig, Austin Roses i England, Poulsen Roser i Danmark og Kordes i Tyskland. De forædlede ud fra forskellige ønsker til rosen: sundhed, duft, hårdførhed, farve, hoveddannelsen og løv. De mange forældre og rosens popularitet er årsagen til, at vi i dag har tusindvis af forskellige roser.

Rosen har haft en stor betydning i kulturhistorien, litteraturen og i heraldik. Man sender stadig røde roser til sin kæreste. En enkel rose betyder ny kærlighed, eller man frier til sin udkårne. En hel buket med røde roser siger simpelthen 'Jeg elsker dig'. Mange adelsfamilier havde og har rosen på våbenskjoldet, og nogle husker måske rosekrigene fra historietimerne, hvor den røde Lancasterrose repræsenterede Huset Lancaster, og den hvide rose Huset York, i kampen om den engelske trone. Mange kan sikkert huske, de har hørt den amerikansk/franske Gertrude Steins modernistiske nøglesætning: En rose er en rose er en rose fra digtet 'Sacred Emily', 1913. Andre kan huske Edith Piaf synge 'La vie en rose' – så rosen er og har været mange steder i kulturhistorien. Herhjemme benytter vi stadig udtrykket 'ingen roser uden torne'.

Vil man fordybe sig i rosernes verden, er der et hav af bøger, som beskriver rosernes kulturhistorie, forædling og sortsbeskrivelse. Lad mig blot nævne et par titler: Et liv med roser af Ernst Jensen. Om roser jeg ved af Torben Thim. Gamle roser i nye haver af V. Petersen. Gamle Roser af Hugo Lykke. Rosenhaven på 'Knatten' af Annemarta Borgen – fremragende men uden billeder. Rosen Leksikon af Lars-Åke Gustavsson – rosenværket, når roserne er gået én i blodet.

Planlægger man en lille ferietur i det Nordtyske, eller bare en dagstur til Flensborg, er det værd at besøge Rosarium Glücksburg. I det tidligere slotsgartneri til Glücksburg Slot, er der over 550 engelske og historiske roser. Da rosariet ligger mildt ud mod vandet, blomstrer de tidligere end i Danmark. Alle roser er skiltet og er til at komme tæt på. Har man en dag eller to mere i det Nordtyske, bør man opleve verdens største rosensamling, Europa-Rosarium Sangerhausen, som ligger i udkanten af Harzen. Højsæsonen er juni, men strækker sig frem mod september. Rosariet har mere end 8000 forskellige roser. Læs mere på www.europa-rosarium.de
God sommer!

Per Boisen Andersen,
direktør for brancheforeningen Danske Havecentre

Haveglæder er meget mere end det magasin, du læser nu ...

Det er også WWW.HAVEGLÆDER.DK, hvor du kan blive endnu mere inspireret. Søg på artikler og videoer om emner, du gerne vil vide mere om. Her kan du også finde informationer om tusindvis af planter til haven, terrassen og altankassen. Du kan også melde dig til vores nyhedsbrev, hvor du får aktuelle tips og gode råd til havens gøremål – helt gratis. Med dette ønsker vi, at din Haveglæde vil vokse og dine drømme gå i opfyldelse.

Følg os på

Udgiver www.danskehavecentre.dk

Fotos GAP Photos Ltd, England, Flora Info (PBA), Hortus Advising

Tekst Hortusadvising.dk ved Marianne Bachmann Andersen

Layout/tryk Grafisk Produktion Odense, www.gpo.dk

ISSN 2245-8190

ISSN 2245-8204 (online)

Plant - beskær - gød

Juni

Bunddækkende planter

Har du "bare pletter" under træer og buske, så behøver du ikke have travlt med at luge og hakke her. Plant i stedet for nogle bunddækkende planter – så sparer du arbejdet med at holde rent for ukrudt. Søg vejledning i, hvilke bunddækkende planter, der passer bedst til dit voksested i haven. Gartneren i dit lokale havecenter har stor erfaring.

Forspirede planter

Har du stadig forspirede planter stående, så få dem i jorden her i juni måned. Faren for nattefrost er ovre, så alle planter – også dem, der er lidt sarte – kan komme ud under åben himmel. HUSK at vande dem godt og hold øje med, at de ikke mangler vand, for der går nogle uger, inden de selv har udviklet så megen rod, at de kan holde sig saftspændte.

Sommerblomster

Forårets skønne løgblomster og hornviol er lidt trætte, så nu skal krukernes indhold skiftes ud med smukke sommerblomster. Glæd dig over det store udvalg i dit havecenter – måske skal der stauder og græsser i dine krukker i år?

Rabarber

Når rabarberplanterne når mod Sankt Hans, så stopper væksten. Har du planer om at høste til syltning eller til fryseren, så er det her i juni, du skal få det gjort. Du kan også vælge at plante sorter af rabarber, der danner nye stængler til efteråret.

Udtynd frugter

Både fersken, nektarin, blomme, pære og æbletræer kan med fordel tåle en udtynding af frugt i juni måned. Især de små og nyligt plantede træer har brug for, at en kraftig frugtsætning ikke går ud over træets evne til at gro godt til. Udtynding af frugter sikrer, at der ikke sker vekselbæring (kun frugt hvert andet år). Du sikrer også, at tung frugt ikke får grenene til at flække.

Udtynd mellem de frugter, der sidder for tæt på hinanden. Kig efter frugter, der har orm eller andre skader. Dem kan du med fordel klippe af.

Ældre frugttræer behøver ikke udtynding – de har som regel fundet en god balance mellem frugt og tilvækst.

Klematis fra Gruppe 1

har blomster, der er dannet sidste år og blomstrer i maj - juni. Forynges hvert 2. eller 3. år ved at klippe tilbage til 1-1,5 m højde i juni-juli måned.

Klematis fra Gruppe 2

blomstrer efter tilvækst på 30-40 cm og på sidste års knopper. Blomstrer i maj måned. Forynges hvert 2. eller 3. år ved at klippe tilbage til 1-1,5 m højde i juni-juli måned.

Bladstedsegrønne

Buksbom og andre bladstedsegrønne planter er gode at beskære og forme. Vælg en dag, hvor solen ikke er så skarp – det hindrer, at planternes blade svides kraftigt.

Drivhuset

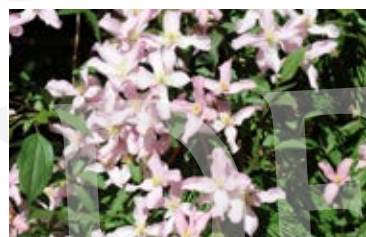
Nu går det rigtig stærkt med plantetilvæksten. Det er især tomater, peber, chili og agurker, som har brug for jævnligt at få tilført gødning. Vinplanten har bedst af, at du blot vander en gang imellem. Brug flydende gødning, som er tilpasset grøntsager eller brug naturgødning ovenpå jorden eller i potterne.

Sommerblomster og frugt i krukker

De rigt blomstrende sommerblomster vil blomstre endnu mere, hvis du sørger for, at de får gødning. Du kan enten anvende gødningskugler (se skema side 13) eller hver uge tilføre gødning i din vandkande. Har du eks. blåbær, hindbær eller anden frugt i krukker, så er det vigtigt, at du sørger for, at de har gødning.

Læs og se mere om beskæring af klematis her

Junihaven er frodig og fyldt med dufte, farver og smage. I staudebedet er der hver dag nye blomster, der springer ud, og nu er de fleste roser også sprunget i blomst. Krydderurterne er leveringsdygtige til salater og som drys på kartoffelmadderne, der her i juni er ekstra lækre med helt nye og friske knolde. Gøremålene er der stadig en del af – her får du nogle af de opgaver, det er godt at få gjort i juni, juli og august.

Juli-august

PLANT

Flere krydderurter

Udelivet kalder for alvor på os, og der er mange dejlige timer på terrassen eller foran grillen her henover sommeren. Vi har tid til at gøre lidt mere ud af maden sammen med familien og vennerne. Krydderurter er det lille ekstra, der får drinken til at smage og se fantastisk ud, giver bøffen et ekstra pift og får morgenteen til at smage endnu mere af sol og sommer.

Jordbær

Danskerne elsker bare at smovse i jordbær, og du kan sagtens være selvforsynende henover sommeren. Der er både sorter, som giver frugt meget tidligt, middeltidligt og sent. Desuden findes der sorter, der remonterer og giver frugter flere gange.

Krydderurter

Høst og tør bundter af krydderurter til senere brug. Hold øje med, hvornår dine planter blomstrer. Gå ud en tidlig morgenstund og klip bundter af planterne. Hæng dem med hovedet nedad et sted, hvor der er godt luftskifte, men hvor der ikke falder regn. Når de er tørrede, kan du lægge dem i lufttæt beholder. Krydderurterne vil blot vokse videre efter beskæringen.

BESKÆR

Hække

Mange har allerede klippet hækken tilbage i juni måned. Især de haveejere, der har hække af liguster, får justeret formen tidligt på sommeren. Ofte er det nødvendigt at klippe igen i sensommeren, og har du stor tålmodighed, så kan bøgehækkene vente med at blive klippet til overgangen til august – så er den meste vækst aftaget.

Blåregn

Klip årets tilvækst tilbage til 5 – 6 blade. Nu danner planten nye blomsterknopper, som du kan nyde til næste forår.

Roserne – georginerne - ærteblomsterne

Fjern de visne blomsterhoveder jævnlige. Nu vil planterne fortsætte med at danne nye skud med nye blomster.

Rosenbedet

Du skal fortsætte med at gøde roserne. Både dem i haven og dem, du har i krukker eller andre beholdere. Giv sidste omgang gødning i august måned.

Græsplænen

Giv 3 kg naturgødning pr. 100 m² hvis du har lerjord. Har du sandet jord, så sæt mængden ned til 1,3 kg; men giv gødningen hver måned d. 1. juli, d. 1. august og d. 1. september. Når du gøder på denne årstid, så sikrer du dig, at græsplænen er tæt og ikke lader mos og andre uønskede planter overtage plænen.

GØD

Afrikanske skærmliljer - Agapanthus

De er vildt flotte – og lidt specielle. De skal nemlig gødes, når deres blomstring aftager her sidst på sommeren. Nogle sorter visner hurtigt, mens andre først er færdige med at blomstre i september. Undlad at gøde i foråret, men giv planterne en god portion naturgødning her i sensommeren.

Historiske roser er defineret som dem, der blev introduceret før 1867. Det var nemlig der, hvor de første moderne ædle roser så dagens lys. Der er skrevet mange livsberetninger om gamle roser, der har hørt de gamle haver til. På smukkeste vis har roserne overlevet generationer, som hvert år har snuset til

duften og plukket kronbladene – måske til rosenvand eller duftevand? Mange sorter er gået tabt gennem årene, men det er stadig muligt at drømme sig ind i den historiske rosenverden, når du vælger en historisk rose til haven.

Øen La Reunion (tidligere Ile de Bourbon) ligger i Det Indiske Ocean og var mellemstation fra Østasien via Kap det Gode Håb til Europa i sejlskibenes dage. I 1817 fandt lederen af den nyetablerede botaniske have en ukendt rose i en have, der tilhørte handelsfirmaet Indian Company. Han flyttede rosen til botanisk have, og da der var frø at høste, sendte han dem til Frankrig. Året er 1819 og gartneren hos hertugen af Orlean, Antoine Jacques, såede med succes de første frø, som senere dannede grundlaget for Bourbon-roserne.

Bourbon-roser

De første Bourbon-roser vakte stor opmærksomhed i Frankrig, fordi blomsterne var store og fantastisk duftende – og så kunne de blomstre flere gange. Især evnen til at remontere var dengang noget helt særligt.

Særlige kendetegn

Bourbonroser

- Er enkelt- eller dobbeltblomstrende
- Er lave eller høje buskroser med frodige og glatte blade
- Har god duft og store blomster
- Er hvide, pink, røde til violette
- Kan være stribede, marmorerede eller brogede
- Findes ikke i gule eller gullige farver
- Danner tykke, flade blomster, som udvikler sig fra kuglerunde knopper
- Har stærke, lige eller ofte let buede torne
- Generelt stærke og sunde roser

'Souvenir de la Malmaison'

Fra 1843 – opkaldt efter kejserinden Joséphine fra Malmaison.

🌿 80 x 70 cm, buskrose.

🌸 lysrosa fra juni – oktober, 12 cm i diameter og stærkt duftende.

'Louise Odier'

Frankrig 1851. Opkaldt efter en meget berømt balletdanserinde i Paris.

🌿 150 x 120 cm, busk- eller klatrrose.

🌸 rosa til mørkrosa fra juni – november. 6 – 8 cm i diameter, fyldte, velformede og stærkt duftende.

'Boule de Beige'

Frankrig 1867.

🌿 150 x 120 cm, buskrose.

🌸 cremehvide, ydre kronblade er karminfarvede. Blomstring fra juni – november med mellemstore, tætfuldte og duftende blomster.

'Zephirine Drouhin'

Fra 1868 i Bizot, Frankrig.

🌿 150 x 120 cm, busk- eller klatrrose (250 cm).

🌸 cerise rosa fra juni – juli og september – oktober. 6 – 8 cm i diameter, halvfyldte, og duftende. Meget rigtblomstrende.

'Reine Victoria'

Frankrig 1872.

🌿 150 x 120 cm, buskrose.

🌸 rosa til mørkrosa fra juni – november. Mellemstore, tætfuldte og duftende.

'Mrs. Pierre Oger'

Opdaget af A. Oger og introduceret af C. Verdier, Frankrig 1878.

🌿 150 x 120 cm, buskrose.

🌸 flødefarvet til svagt rosa og rosa fra juni – november. Mellemstore, tætfuldte og dejligt duftende.

'Mme Isaac Pereire'

Frankrig 1881. Opkaldt efter hustruen til en fremtrædende fransk bankmand på Napoleon III's tid.

🌿 250 x 150 cm, busk- eller klatrrose.

🌸 karminrød fra juni – november. Store tætfuldte og stærkt duftende. Meget blomsterrig.

'Champion of the World'

Storbritannien 1894.

🌿 120 x 90 cm, buskrose.

🌸 fyldte rosa blomster med svag lilla tone. Rigtblomstrende i juni - juli og igen senere. Stærkt duftende.

'Variegata de Bologna'

Fra 1909, Bonfiglioli, Italien.

🌿 120 x 90 cm, buskrose.

🌸 fra juni – oktober. Store, stærkt duftende og flotte brogede hvide med karminrøde flammer.

'Souvenir de la Malmaison'

'Louise Odier'

'Boule de Beige'

'Zephirine Drouhin'

'Reine Victoria'

'Mrs. Pierre Oger'

'Mme Isaac Pereire'

'Champion of the World'

'Variegata de Bologna'

Terrassehaven

Førstegangshuskøbere

Når man første gang skal træffe beslutningen om at købe en bolig, er der mange overvejelser. Det er ukendt land, og forventningerne til det perfekte huskøb skal afstemmes mellem parret. Hvad er vigtigst? Hvor skal huset ligge? Hvor stort skal det være? Har vi råd?

Det er sjældent, at førstegangshuskøberne vælger bolig ud fra, hvordan haven ser ud. Prioriteringen handler mere om beliggenhed, indretning og økonomi. Når huset så er valgt, malingen er tør og indretningen nogenlunde er på plads, så er der overskud til at kigge ud ad vinduerne og se haven an.

Haveglæder har været forbi Thea og Søren's første boligkøb. Et rækkehus i Odense M med en stor træterrasse og en aflang have, der er anlagt med græsplæne omkring et gammelt æbletræ.

Unge, nyuddannede og med faste jobs

Thea, 27 år er uddannet klinisk diætist, og arbejder på OUH, Svendborg Sygehus, hvor hun hjælper kirurgisk afdelings patienter med at komme sig efter operation. Søren, 28 år, er uddannet maskiningeniør og hjælper Universal Robots med at bygge løsninger til robotter. Det unge par er flyttet fra en toværelses lejlighed på Nørrebro, København, til 80 kvm rækkehus med tilhørende for- og baghave.

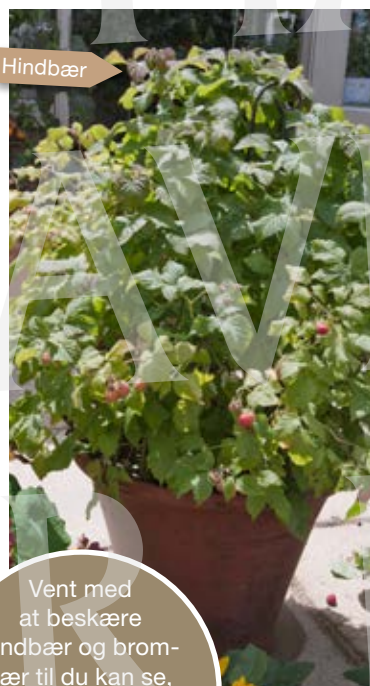
En tur til havecentret giver god inspiration. Udvalget af krukker og planter er stort, og der er faglig hjælp at hente, når der skal træffes valg. I havecentret findes et bredt udvalg af forskellige jordtyper, gødninger og nyttige leca-kugler til at skabe dræn i krukken bund.

Ønsker sig især frugt i krukkerne

Thea og Søren har ikke store erfaringer med at passe planter, men vil gerne have frugtbuske i store krukker på terrassen. "Det vil være skønt at gå på terrassen og plukke lidt frugt til morgenmaden", smiler Thea. Blåbær, hindbær, stikkelsbær, figner, eller hvad der lige kan lade sig gøre. De vil også gerne have nogle blomster og planter, der er med til at skabe en god stemning.

Frugt på terrassen og i køkkenhaven

Hindbær, *Rubus idaeus* Ruby Beauty™

Hindbær i krukker er blevet lidt af et hit. Der findes flere sorter, men den mest anvendte er nok sorten 'Ruby Beauty™', som Thea og Søren også har valgt. Den ser ikke ud af ret meget i foråret, men når den først begynder at vokse, kan den godt nå en højde på 1 m og stå frodig med masser af bærbærende skud. Bærrene modner i sommeren og er dannet på sidste års skud. Hindbær i krukker skal gødes godt for at vokse og sætte masser af frugt. Brug gerne gødningskugler, så skal de kun gødes denne ene gang. Hvert forår skal der lægges nye gødningskugler ned i jorden. Vandes godt i tørre perioder.

blive meget store, så plant i en krukke, hvor der er god plads til, at rødderne kan vokse. Du kan altid beskære din figenbusk, hvis den bliver for kraftig. Vær opmærksom på, at figensaft i vækstperioden er mælkehvid og kan give hudirritation - brug handsker! Beskæring kan nemt finde sted, når planterne er i dvale.

De danske planteskoler er rigtig gode til at dyrke lokale figner frem. På den måde sikres det, at fignerne kan tåle det danske vejr. Bornholmerfignen er kendt af rigtig mange, og nu kan du også få figenplanter, der stammer fra Røsnæs og Samsø. Alle de danske udvalgte figner er mere robuste og får sjældent så mange vinterskader, at de helt går til.

Det er altid en god idé at rykke krukker med figner tæt ind mod husmuren, hvor de kan stå lidt beskyttede over for vinterens kolde vinde.

Tornløs stikkelsbær, *Ribes uva crispum* 'Larell'

En af de mest robuste frugtbuske er stikkelsbær, og du behøver ikke bekymre dig om lange stikkende torne på grenene, for du kan sagtens dyrke sorter uden torne. Her er det sorten 'Larell', som har flotte mørkviolette bær, der modner i juli. Smagen er rigtig god, og de kan plukkes over flere uger. Placering er bedst i sol eller halvskygge.

Tornløs brombær, *Rubus fruticosus*

Brombær er klatreplanter og har derfor brug for et stativ, når de dyrkes i pletter. Brombær danner blomster og bær på sidste års skud. Når skuddet har båret frugt, så skal det klippes af planten, så der er plads til næste års bærbærende skud. Brombær i krukker er både dekorative, når de blomstrer i foråret, og henover sommeren, hvor bærrene først er røde og senere bliver sorte i takt med, at de modner.

Figen, *Ficus carica*

Dejlige frugtbusk med dekorative blade og frugter, der i en god sommer modner og er klar til høst i august – september måned. Figner kan

Frugt på terrassen og i køkkenhaven *fortsat*

Vindrue, *Vitis 'Veldze'*

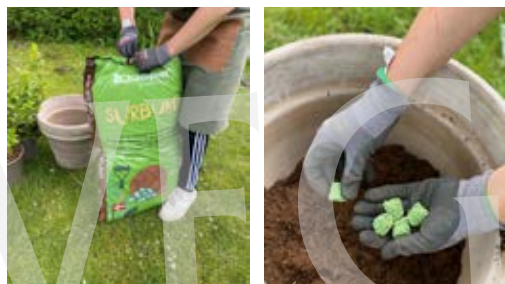
En sydvendt terrasse er dejlig lun og meget solrig. Her kan man dyrke mange dejlige frugter – også vindruer. I naborækkehusene er der flere, som har plantet vindruer, hvilket har inspireret parret til også at få plantet én. Indtil videre skal vindrueplanten vokse i en krukke, men den vil nok på et tids-

punkt have bedst af at blive plantet i jorden og så føres op på terrassens øverste dæk, hvor den kan bindes op og danne en fin grøn vifte på husmuren. Sorten 'Veldze' er beskrevet som værende hårdfør og stærk. Druerne er gulgrønne og modner i august. Der findes andre gode sorter - spørg i dit lokale havecenter.

Vindrue

Blåbær er surbundsplanter og skal pottes op i jord, der er tilpasset surbund.

Blåbær, *Vaccinium*

Det er nemt at dyrke blåbær i krukker. Alle sorter af blåbær kan vokse i en krukke, men jo større blåbærsorten vokser, des større krukke er der brug for. Nogle sorter er meget lave og bliver under 1 m høje, mens andre kan nå at vokse sig 2 m store.

To sorter er bedst

Blåbær er kun delvist selvbestøvende, så det er bedst at plante to forskellige sorter. Krukken er valgt, så der kan stå to planter ved siden af hinanden. De to sorter af blåbær har samme vækstpotentiale og blomstrer på samme tidspunkt. Det er gode egenskaber at gå efter, når man gerne vil have masser af blåbær på terrassen. Placeres i sol eller halvskygge og gødes hvert forår – gerne med surbundsgødning.

Rabarberplanten visner ned hvert efterår, men skyder med nye blade igen til foråret. Sørg for at gøde når de nye blade bryder frem. Hold også øje med snegle – de er vilde med rabarber.

Rabarber og jordbær

En del af græsplænen er inddraget til en lille køkkenhave. Thea og Søren vil gerne indrette et højbed, men er lidt usikre på, hvor i haven det fungerer bedst. Derfor har de valgt at "skrælle" et lag græs af, grave jorden godt igennem og jævne jorden ud. Her vil de gerne have en lille række med jordbær, prikle lidt salat og squash samt så et par rækker ærter. I jordstykket skal der også være plads til en rabarberplante.

Jordbærplanter fås bl.a. i bakker med seks stykker. De seks planter passer fint til den lille køkkenhave i rækkehusen. Sorten hedder 'Honeoye', og den modner relativt tidligt. Der er allerede her blomster på planterne, som også gav modne bær senere på

sommeren. Jordbær skal placeres solrigt. Rabarbersorten hedder 'Fulton's Strawberry Surprise' og er en jordbærrabarber med røde stængler. Smagen er god og oxalsyreindholdet lavt. Selvom planten var i god kvalitet med mange stængler, så er det vigtigt ikke at høste stænglerne det første år. Her skal rabarberplanten have ro til at vokse godt til og være i stand til at oplagre energi til at bryde frem med nye stængler næste forår. Dog kan Thea og Søren godt høste nogle enkelte stængler til madlavning, syltning eller saft. Den store høst fra planten skal de vente yderligere et år med. Så sikrer de nemlig, at planten er fuldt etableret og stærk.

Hvis du sørger for at vande ekstra, når jordbærplanten blomstre, og give gødning i efteråret, så får du de flotteste bær.

Krydderurter på terrassen

I lejligheden i København lykkedes det parret at dyrke nogle krydderurter på den lille altan. I fællesgården voksede der ligeledes krydderurter, som man kunne plukke lidt af, når måltidet blev rykket ud, og muligheden for at sætte et ekstra grønt pift på maden bød sig. Der er rigtig mange forskellige krydderurter at vælge mellem. Her er de krydderurter, som Thea og Søren mest anvender.

Basilikum, *Ocimum basilicum*

Smagfuld og meget aromatisk krydderurt, som kan bruges til rigtig mange retter. Basilikum er lidt sart. Den skal plantes hvert forår og må endelig ikke udsættes for nattefrost. Når planten er begyndt at danne nye skud, så er det tegn på, at du kan begynde at høste blade. Knib gerne toppen af skuddene, for det fremmer plantens evne til at lave nye sideskud. Vand ofte, men undlad at vande så meget, at rødderne rådner. Overskydende vand skal altid have mulighed for at løbe ud af krukken. Gød med flydende organisk gødning ca. 1 gang om ugen, når planten er i vækst.

Løvtikke, *Levesticum officinale*

Krydderurternes muggiterning. Løvtikke er både dekorativ og lige det krydderi, du har brug for, når de sammenkogte retter og supper skal piftes lidt op. Brug også løvtikke til at sætte smag på olie og eddike. Løvtikke er robust og kan skyde med meterhøje skud. Planten kan med fordel klippes ned – den skyder med nye friske vel-smagende skud efter blot et par uger.

Mynte, *Mentha spicata* 'Maroccan'

Den kolde kande vand eller den knuste håndfuld mynte til mojitoen. Mynte kan bruges, når ganen skal læskes, men også når salaten skal krydres. Mynte er grundelement i mange retter og kan jo også overhældes med lidt kogende vand til en kop urtete. Mynte er en stærk krydderurt med masser af nye skud dannet fra roden. Vandes godt i tørre perioder. Mynte findes også med mere frugtige toner – udvalget er temmelig omfattende. Det er desuden oplagt at dyrke mynter i krukker, så de ikke breder sig i havens bede.

Origanum, *Origanum vulgare* 'Compactum'

Sommerens pizza bagt på grillen skal da helst krydres med frisk oregano. Den er oplagt at høste og tørre til senere brug, og der er fart på væksten. Denne sort vokser meget kompakt og er desuden meget dekorativ, når den henover sommeren blomstrer med fine små lysviolette blomster.

Timian, *Thymus vulgaris* 'Compactus'

Terrassens sydvendte position passer perfekt til timian, der elsker sol og varme. Når den står i en krukke med godt dræn, er alle vækstbetingelser optimale. Timian er nemlig nøjsom og trives bedst, hvis det er lidt tørt omkring rodnettet. Der kan høstes af stængler, blade og blomster til supper, kødretter, italienske retter og sammen med grøntsager. Timian kan med fordel tørres.

Sommerblomster på terrassen

Hawaiibloomst, HibisQs

Det er lidt frækt at plante så eksotisk en plante som Hibiscus til sommerterrassen, men det unge par synes faktisk, at den frsker lidt op på stemningen, hvor mange af krukkerne er plantet til med frugt og krydderurter, der har grønne blade. Vent med at plante hawaiibloomsten ud på terrassen til nattemperaturen er over 12 grader. Nu vil planten løbende danne nye blomster – helt hen til det bliver frostvejr. Planten kan ikke tåle frost. Hawaiibloomster skal stå i fuld sol og med masser af varme. Den skal vandes hyppigt i tørre perioder, og hvis du placerer et par gødningskugler i plantemulden, så behøver du ikke gøde den. De store farverige blomster findes i gule, orange og røde farver.

Hortensia, *Hydrangea macrophylla*

Der findes mange serier af hortensia til krukker. Magical® er én af dem. De har meget kraftige blomsterbærende grene, og så skifter blomsten farve gennem sæsonen. De fås i flere sorter med blålige, røde, violette, hvide og rosafarvede blomster. Planterne er nemme at passe, når de bare får vand nok og plantes med et par gødningskugler i krukken. De står bedst, hvor der er lidt skygge.

Hortensia Runaway Bride®

Nyere rent hvid sort af hortensia med ekstra mange blomster. Selve planten bliver om-

kring 50 – 60 cm høj og lige så bred. Den har en lidt anderledes vækst, end de mere traditionelle hortensia. Nogle af grenene vokser nemlig horisontalt og vil også med tiden være lettere overhængende. Det gør planten til noget helt unikt. Det specielle ved Runaway Bride® er desuden, at den danner nye sidegrene, hvor der også når at komme blomster. Det udvider blomstringen og giver op til seks gange så mange blomster, som på en mere traditionel hortensia. Pottes op med god krukkeuld, gødningskugler (se skema side 13) og hyppig vanding i tørre perioder.

Spansk marguerit, *Ostrospermum*

De store farverige blomster på de spanske margueritter kan hurtigt forvandle terrassens udtryk. Det gælder den varme orange farve, der passer godt sammen med de mørke blade på den japanske ahorn på stamme, eller den hvide, der supplerer det rolige udtryk sammen med hortensia under æbletræet. Der er et utal af forskellige skønne farver og farvenuancer i de spanske margueritter, så du kan altid finde nogen, der passer ind. Spanske margueritter kan plantes i bedet, i krukke eller altankasser. Det er robuste sommerblomster, der udvikler relativt kraftige rødder, så giv dem en krukke, de kan vokse i. Plant med ca. 5 cm mellem planterne. Fjern gerne de visne blomster gennem sommeren. Vand hyppigt, men undgå, at jorden er fuldt vandmættet. Fordel gød-

ningskugler i krukken, når du planter i god krukkeuld. Spanske margueritter trives bedst i fuld sol.

Sommerallium, *Allium*

Allium er en stor planteslægt, der både dækker over purløg, ramsløg, kinaløg og de mange blomsterløg, som vi normalt planter som løg i efteråret og nyder henover foråret. Du kan også nyde godt af de kuglerunde lilla pomponblomster i dine sommerkrukke. Sorter som bl.a. denne 'Millenium' har nemlig den egenskab, at de blomstrer hele sommeren og henover sensommeren. Den enkelte blomst har en lang holdbarhed, og så dannes der hele tiden nye blomster fra basis af planten, hvor de dekorative grønne blade også vokser frem. Sommerallium er hårdføre, så når planten mister sin prydværdi hen på efteråret, så graver du den ned i havens bede – eller sætter krukken i ly for vinteren. Til næste forår vil de grønne blade igen spire frem, og når sommerens sol står højt på himlen, så springer blomsterne på ny ud. Sommerallium elsker fuld sol, men kan også stå mere skyggefuldt. Bier, svirrefluer og andre insekter nyder godt af plantens nektar; og skulle du mangle lidt friske blomster til vasen, så er de også rigtig fine i en buket.

Sommerallium

Hawaiibloomst

Hortensia

Spansk marguerit

Hortensia Runaway Bride®

Sommerallium

Spansk marguerit

Sommerallium

Tilplantning krukker

- 1) Når krukken er valgt, så er det en god idé at fylde bunden op med et drærende lag. Her er det leca, men kan også være sten eller potteskår.
- 2) Planterne skal have gode betingelser at vokse i. Det kan enten være den spagnumbaserede krukkemuld, eller jorden uden spagnum. Der er stor forskel på de to jordblandinger. Den spagnumbaserede jord er mere fin og tør, mens den spagnumfrie jord er noget fugtigere og sammenpresset. Set fra plantens side, så ville en blanding af de to være mest optimal, men valget er helt op til dig.
- 3) Den nemme måde at gøde krukkeplanterne på er ved at anvende gødningskugler, der langsomt frigiver gødningen til planterne. Alternativt kan du anvende organisk gødning, som du fordele omkring planterne ved plantningen og anden gang efter 4 – 6 uger.

Dosering af gødningskugler efter den mængde jord, du har i din krukke, kurv eller kasse.

Volumen	Antal gødningstabletter
1 l	1
2 l	1
3 l	2
4 l	2
6 l	3
9 l	4-5
12 l	6-7

- 4) Vand plantens potteklump godt op inden du planter. Fjern plastikpotten nænsomt og løsn forsigtigt roden, så rødderne nemmere kan finde plads i den nye pottejord. Fyld nu jorden godt omkring planten og pres forsigtigt jorden godt til.
- 5) Slut af med at vande. Gerne flere gange, så du er sikker på, at der er vand i hele krukken.

Planter på terrassen

Det er oplagt at plante stauder i krukker. Stauder er flerårige planter, der år efter år vokser frem, når vinteren slipper sit tag, og lyset og varmen igen får magt i foråret. Fordelen ved at plante stauder er også, at de ikke går til spilde, hvis du gerne vil plante noget andet i krukkerne efter et par år. Nu kan du bare plante dem ud i havens bede.

Funkia, Hosta

Krukker med funkia i forskellige sorter skaber liv – også selvom de ikke er så blomsterrige. De forskellige grønne og blålige nuancer på bladene er nemme at sammensætte med andre planter, og måske er du modig og vælger funkia med brogede blade? De unge haveejere synes godt om, at det hele ikke er så stilrent – der må gerne være lidt overraskelser og blikfang blandt de grønne planter. Funkia er god til at danne en bund for eks. stammede planter. Du kan også plante dem i samme krukke, som den højstammede plante står i.

Gå på jagt i dit lokale havecenter, der har et meget bredt udvalg af flotte funkia.

TIPS Vælger du funkia med meget lyse brogede striber, så bliver de som regel svedne af fuld sol – dem skal du placere mere skygfuldt.

Japanske ahorn, *Acer palmatum* 'Garnet', *Acer shir.* 'Aureum'

Dynamikken i terrassens indretning med krukker forstærkes, når der anvendes krukker i forskellige størrelser, teksturer og materialer. De store krukker kan med fordel plantes til med små prydræer. Det kan være små pil, småblomstrede syrener, japanske kirsebær eller som her japanske ahorn. De

flotte gule blade på sorten 'Aureum' skaber liv hos krukkerne med funkia, og den mere dramatiske mørkbladede 'Garnet' har fået selskab af de varmt farvede orange spanske margueritter og den violette sommerallium. De japanske ahorn kan godt tåle at stå solrigt, men de skal vandes, så de ikke tørrer ud. Er der på altanen et sted med halvskygge, trives de endnu bedre her.

Violfrøstjerne, *Thalictrum* 'Black Stockings'

Den høje slanke violfrøstjerne med de violette skyer af blomster giver en god dynamik, når planter sættes sammen. Alene kan den godt se lidt ensom ud, men sammen med andre krukkeplanter fungerer den perfekt. Violfrøstjerne visner ned hvert efterår. Det følgende forår er den hurtigt fremme med små krøllede dekorative blade, og når sommeren nærmer sig, hæver de lange blomsterstængler sig. Fin blomstring henover hele sommeren.

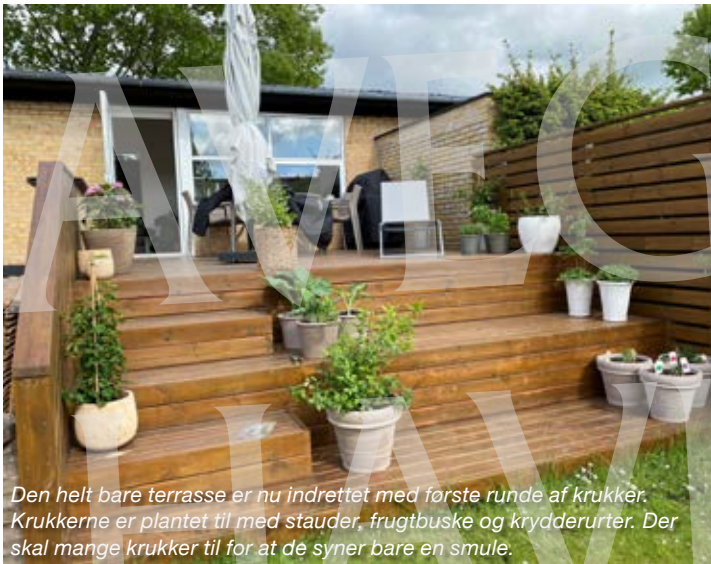
Kærmindesøster, *Brunnera* 'Jack of Diamonds'

Delvis vintergrøn staupe, der har store flotte grønne blade med sølvgrå tegninger. I foråret blomstrer den med små forglemmigejlignende blomster i store skærme. Når de visner, så klippes blomsterne af, og nu kan planten pryde krukken og terrassen med de fine blade resten af sommeren og sensommeren. Tåler halvskygge og skygge.

Bambus, *Fargesia murielae* 'Jumbo'

Lyden af bladene fra en bambus, der vajer for vinden virker meget beroligende. Her er valgt en kraftigt voksende bambus, så hjørnet på terrassen blødes op. Bambus findes i flere sorter, og der er også sorter, der ikke bliver mere end ca. 1 m høje. Nutidens bambus egner sig særdeles godt til krukker, for de er ikke så aggressive med at sprede sig. Alligevel formår de at vokse sig tætte med nye skud inde i selve planten. Bambus må ikke tørre helt ud – så husk at vande, når det er meget varmt og fordampningen er høj.

Den helt bare terrasse er nu indrettet med første runde af krukker. Krukkerne er plantet til med stauder, frugtbuske og krydderurter. Der skal mange krukker til for at de syner bare en smule.

Når en gruppe krukker stilles udenfor terrasseområdet, forbinder det havens øvrige område

Hyggeligt ser det ud, når den fine hygdekrog på det ene trin fyldes med unge mennesker

Krukkeparade med diverse frugtbuske og krydderurter

Indretning

Parret har haft lidt svært ved at forestille sig, hvordan de kan indrette den store terrasse, så den ikke så alt for bar og tom ud. Vi søgte derfor hjælp fra en indretningsarkitekt og fik placeret møbler, krukker med planter og den fine indretning med madras på det ene trin. Især dette område lægger op til en skøn pause alene eller sammen med et par gode veninder.

Indretningsarkitekten pegede på disse problemstillinger:

1. Undlad at opdele terrasse og have i to forskellige afdelinger. Forsøg at integrere de to elementer ved at trække nogle af krukkerne med ud i haven.
2. Brug gerne forskellige materialer. Krukker i forskellige farver, former og materialer gør udtrykket mere organisk og naturligt. Hvis det er meget ensformigt, bliver udtrykket koldt og ikke nær så imødekommende.
3. Planter med mange blomster og planter helt uden blomster giver en god dynamik.
4. Placer krukkerne, så de ikke står i vejen for færdslen på terrassen.
5. Undlad at sprede krukkerne ud over hele arealet. Når de står sammen i mindre grupper, så virker det meget bedre.
6. Blød op på "hårde hjørner" med store grønne planter – her er bambus rigtig god.
7. Indret et område i haven, hvor udsigten mod terrassen for alvor kan nydes.

Solsengen er flyttet ud på græsset under det gamle æbletræ. Her er skyggen svalende på en varm sommerdag. Hortensia og spansk marguerit gør Thea selskab, mens hun læser i et magasin og nyder en kold drik.

Agapanthus - afrikansk skærmlilje

De sommerblomstrende skærmliljer i store krukker eller baljer er noget helt specielt. Deres blomsterrigdom og -farve sætter i den grad scenen for en uimodståelig haveoplevelse. De seneste år er mængden af nye spændende sorter steget markant, og hvis du vil have glæden af de super flotte Agapanthus, så får du her nogle gode råd til at lykkes med en plante, som du skal passe lidt ekstra på.

Agapanthus arter

Sydafrika er det geografiske hjem for *Agapanthus*, der hører til i lilje-familien. Netop derfor skal vi tænke på, at planten er på sin absolut nordligste grænse her i Danmark. Én art er dog mere hårdfør end andre – *Agapanthus campanulatus*.

Der findes i alt 6 arter af *Agapanthus*. To arter er vintergrønne – *A. africanus* og *A. praecox*. De øvrige fire arter hedder: *A. campanulatus*, *A. caulescens*, *A. inapertus* og *A. codii*.

Til vores haver vil sorter af disse tre arter være interessante: *A. praecox*, *A. campanulatus* og *A. inapertus*. Sorter af *Agapanthus* opstår ofte som krydsninger mellem to af arterne.

De enkelte arter af *Agapanthus* vokser på forskellige steder. Når man kender til arten af en given plante, så har man mulighed for at tilpasse lignende forhold i ens have og derved få større succes med planten.

A. praecox stammer fra stenfyldte strandenge på den østlige kyst af Sydafrika. Her er nedbørsmængden høj. De læderagtige lange brede blade er vintergrønne.

A. campanulatus vokser i fugtige, men stenede enge. Dens blade visner væk hvert forår. Kommer fra den sydlige del af Sydafrika.

A. inapertus har rørformede blomster. Bladene er delvist stedsegrønne, men kræver mildt klima for at beholde dem om vinteren. Også den kommer fra østlige egne af Sydafrika, hvor nedbørsmængden er høj. Denne art er mere slank i sin vækst med lange smalle blade. Blomstringen er lidt senere end de andre arter.

Anbefalede sorter af *Agapanthus*

Med et samlet udvalg af mere end 1200 forskellige sorter, er det ikke helt nemt at komme med eksakte anbefalinger på sorter, da de ikke altid er tilgængelige. Alligevel vil vi her komme med inspiration til et udvalg af de mest almindelige og nogle af de nyeste *Agapanthus*, som i de seneste år er introduceret på markedet.

Sorter

'Albus' Hvide blomster på 80 cm høje blomsterstængler fra august til september.

'Blue Triumphator' Blå blomster på 90 cm høje blomsterstængler fra juli – september.

'Charlotte'® Blå blomster på 60 cm høje blomsterstængler fra juni – oktober.

'Double Diamond' Fylde hvide blomster på 30 cm høje blomsterstængler fra juni – juli.

'Dr. Brouwer' Op til 1 m høje blomsterstængler med store blå blomster fra juli – september.

'Fireworks'® 70 cm høje blomsterstængler med hvide blomster, der ved basis er violette.

'Holm' Kompakt 50 cm høj med blå blomster fra august – september.

'Northern Star'® Blå blomster med svage hvide striber. 70 cm høj og blomstring fra juli – august.

Øg mængden af insekter samtidig med, at du nyder de flotte afrikanske skærmliljer. Blomsterne er fyldt med næringsrig nektar, som både svirrefluer, humlebier, bier og sommerfugle benytter sig af sommeren over

Agapanthus skal stå koldt vinteren over for at kunne udvikle sommerens blomster. Står de vinterbeskyttede i temperatur over 8 grader C, vil blomstringen ikke blive dannet

Sådan lykkes du med *Agapanthus*

Lysforhold

Blomstringen er afhængig af lys. Kun når *Agapanthus* placeres i direkte sol, vil blomstringen være optimal.

Jordbund

Tung, våd lerjord er ikke et sted at plante *Agapanthus*. Jorden skal være porøs og drænende. Det gælder både for jorden i krukken og jorden i havens bede. Er jorden meget sandet, så er det nødvendigt at iblande humusholdig jord, så planten har tilgængeligt vand, når den skal vokse og danne blomster.

Jordens surhedsgrad kan godt være basisk, men det mest optimale er, når jorden er lettere sur. Bland evt. jord til surbundsbedet (50%) med plantejord (50%).

Vand og gødning

I vækstsæsonen skal der vandes 1 – 2 gange om ugen. Under vinteropbevaringen bør vanding helt undgås.

Når blomstringen er ovre i august/september, så trækker planten næring tilbage i rodknoldene. Det er her, planten har mest brug for næring. Gød derfor dine *Agapanthus* i sensommeren. Du kan desuden gøde planterne let med naturgødning i det tidlige forår (april måned).

Omplantning

De flotte grønne blade og lange blomstestængler med skærme af blomster får deres energi fra store aflange hvide knolde. Efter bare 3 - 4 sæsoner i en krukke er knoldene så store, at de har brug for ny jord og en større krukke eller balje. Det bedste tidspunkt at omplante *Agapanthus* på er i det tidlige forår, inden en ny vækstsæson starter. Når du tilføjer ny jord til dine *Agapanthus*, så sikrer du, at der fortsat er god blomstring i planterne.

PS er du i tvivl om, det er tid til omplantning, så løft planten ud af krukken og se, om rødderne er trængt helt ud til pottekanten. Så er det tid til omplantning.

Vælger du at dele planten i flere dele i forbindelse med omplantningen, så risikerer du, at blomstringen udebliver i 1 – 3 år.

Overvintring

De vintergrønne sorter af *Agapanthus* skal altid beskyttes ekstra godt om vinteren. Selv få graders frost i og omkring plantens underjordiske knolde kan gøre skade på planterne. Tør krukken ud, så jorden ikke er vandmættet. Stil krukken i drivhuset og pak den ind i boblefolie, hvis det bliver meget koldt. Sørg dog for at fjerne plast i milde perioder. Hvis det er muligt, så sæt planten ind i frostfrie omgivelser, men sørg for, at den får lys vinteren igennem.

Agapanthus, der visner ned hvert efterår er lettere at overvintrere. Er de plantet i krukker, kan de stilles i ly for vinterens vejr og behøver ikke lys. Er de plantet i havens bede, så er det vinterens rigelige mængder af regn, der er udfordringen. Deres underjordiske knolde kan meget nemt rådne, hvis de ikke står forholdsvis tørt.

Omlægning til et

”

Tid er den bedste gave til en have

Én af de største havetrends er "den vilde have". Et begreb, som kan fortolkes på flere forskellige måder. Man får ikke succes med det vilde look, hvis man har en uoplejet have. Der er ingen tvivl om, at vi som haveejere har mulighed for at afhjælpe manglen på insekter og biodiversitet. Hver gang vi planter

en plante bidrager vi til, at der er dyr eller insekter, der nyder godt af planten. Det kan være fugle, som kan gemme sig i et vintergrønt nåletræ, små røde frugter på en tjørn, blomsterne på purpursolhat eller et løvfældende træ, hvis blade giver næring til regnorme og andre mikroorganismer i jorden. Et

Billedet er taget i den tyske forsøgshave Weihestephan, som ligger i nærheden af München. Det er en forsøgshave, der siden 1947 har plantet forsøgsparceller ud for at blive klogere på, hvordan planterne indbyrdes – og sammen – trives.

” Alle kvadratmeter, der ikke dækkes med granitskærver og belægges med fliser gavner biodiversiteten

vildere look

afsnit i haven, hvor vi ikke rydder op, er også med til at eks. pindsvin kan finde ly. ”Den vilde have” behøver ikke være haven, hvor vi bare lader stå til. Du kan sagtens omdanne dele af haven til bede med et vildere look og samtidig hjælpe til med at sikre de mange arter af insekter og dyr i haven.

Er det pænt?

Nogle havedesignere mener, at en vild have kun får lov til at være ”vild” i mange år, hvis den samtidig er pæn. Mange har prøvet at så blomsterblandinger og får det første år en smuk flora med masser af blomster, der tiltrækker en masse insekter. År to er bedet

ikke nær så flot, og måske er der kun græs, valmuer og morgenfruer år tre?

Hvis man vil gøre noget for at få en vedvarende vild og pæn have, så skal man vælge stauder, som over flere år igen og igen vokser frem og blomstrer.

De mange muligheder

Dansk navn	Latinsk navn
Bjergmynte	<i>Calamintha nepeta</i>
Blåhat	<i>Knautia macedonica</i>
Engstorkenæb	<i>Geranium pratense</i>
Hvid okseøj	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Kattehale	<i>Lythrum salicaria</i>
Kartusemellike	<i>Dianthus carthusianorum</i>
Klinte	<i>Lychnis coronaria</i>
Kobjælde	<i>Pulsatilla vulgaris</i>
Kæmpeverbena	<i>Verbena bonariensis</i>

Dansk navn	Latinsk navn
Mandstro	<i>Eryngium planum</i>
Merian	<i>Origanum vulgare</i>
Røllike	<i>Achillea millefolium</i>
Skabiose	<i>Scabiosa columbaria</i>
Skovane-mone	<i>Anemone sylvestris</i>
Tidselkugle	<i>Echinops bannaticus</i>
Timian	<i>Thymus vulgaris</i>
Tusindstråle	<i>Bupthalmum salicifolium</i>
Vortemælk	<i>Euphorbia polychrome</i>

Bjergmynte

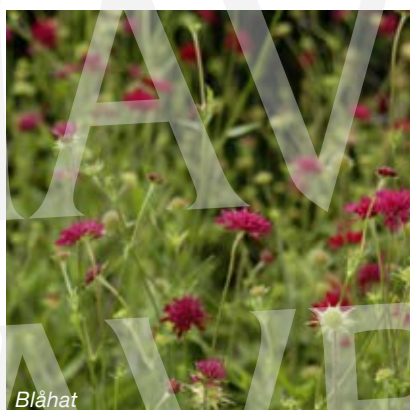
Hvid okseøj

Klinte

Mandstro

Blåhat

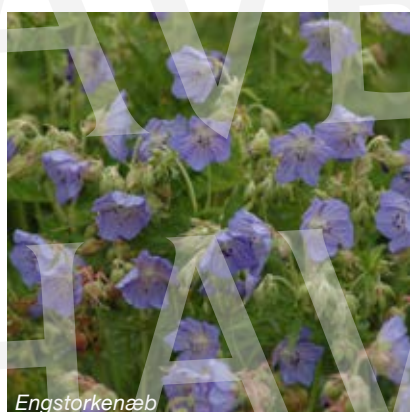
Kattehale

Kobjælde

Merian

Engstorkenæb

Kartusemellike

Kæmpeverbena

Røllike

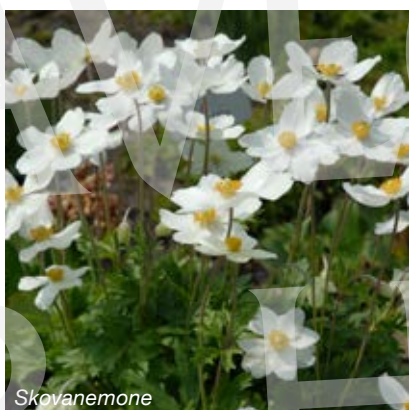
Der findes rigtig mange skønne stauder, og mange af dem er med til at understrege et vildere look og har alle egenskaber, der er med til at øge biodiversiteten. Brug de nævnte planter til inspiration og få en snak med gartneren i dit havecenter, når du har planer om at omlægge noget af din have til et vildere look.

Skabiose

Tihian

Skovnemone

Tusindstråle

Tidsekkugle

Vortemælk

” Nektarholdige blomster vil virke som korridorer for bl.a. sommerfugle, vilde bier og svirrefluer

ERFARINGER MED TILSÅEDE BEDE MED VILDT LOOK

Jord, der har lavt indhold af næringsindhold, er ofte det bedste at lave have med et vildt look.

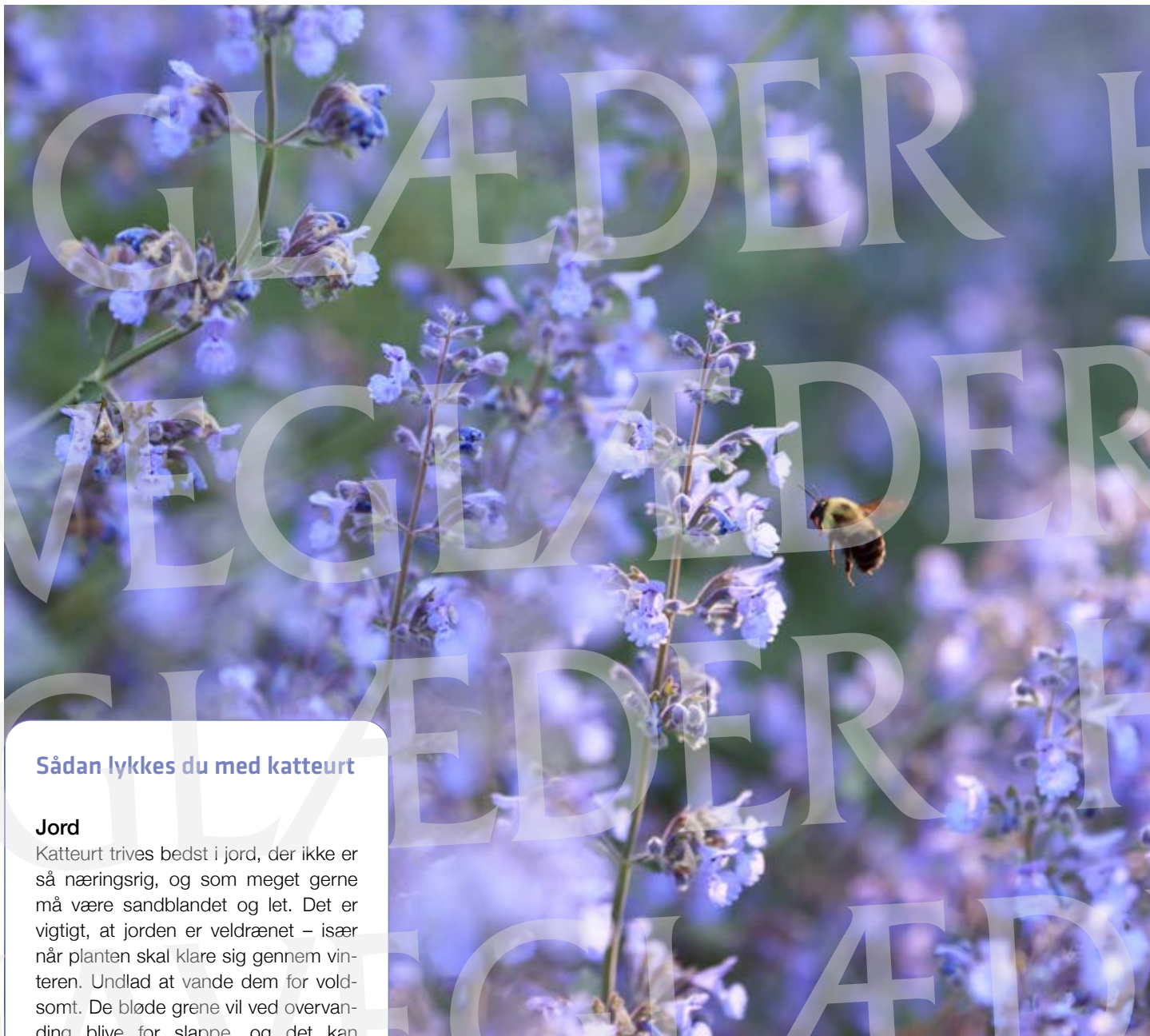
Hvis du ønsker at omdanne noget af din græsplæne til et vildere look, så er her en opskrift på, hvordan det vil kunne lykkes. Her tages udgangspunkt i frøsaning.

1. eksisterende græs graves af
2. området dækkes nu med 75 mm vasket sand
3. tilså med flerårige stauder fra frøblanding
4. beskyt frøene med hessiannet
5. vand med vippevander, så frøene ikke bliver skyllet væk
6. al uønsket ukrudt luges ud af bedet

Hessiannettet er med til at holde på frøene, så de ikke blæser væk eller vaskes væk af kraftig regn. Hessianettet forgår over tid og efterlader ikke noget unaturligt materiale i jorden.

Den videre vedligeholdelse

1. hvert forår klippes stauderne ned
2. stauderne selvsår sig, så der skal opretholdes en balance mellem arterne
3. nogle stauder kan være ret aggressive, og nye frøsaede planter skal luges væk
4. Det kan være nødvendigt at genplante med nye planter i områder, hvor der ikke vokser planter
5. en engrøblanding med stauder kan holde 5 – 10 år inden den skal renoveres

Sådan lykkes du med katteurt

Jord

Katteurt trives bedst i jord, der ikke er så næringsrig, og som meget gerne må være sandblandet og let. Det er vigtigt, at jorden er veldrænet – især når planten skal klare sig gennem vinteren. Undlad at vande dem for voldsomt. De bløde grene vil ved overvanding blive for slappe, og det kan resultere i, at planterne bliver slappe og klapper sammen. Har du en mere næringsrig og lerholdig jord, skal du plante sorter af *Nepeta grandiflora*.

Beskæring

Udover tilbageklipping i det tidlige forår, så vil en beskæring lige efter første store blomstring gøre, at planten bevare en kompakt form og er klar til endnu en blomstring få uger efter. Undlad du beskæring om sommeren, vil planten ofte åbne sig og ny vækst og blomstring dukke op fra basis af planten.

Lysforhold

Katteurt elsker masser af sol og varme. Har du bede, hvor der gennem dagen er mindre solfyldt, så er katteurt fra arten *grandiflora* dem, der bedst klarer sig på mindre solfyldte voksesteder.

Katteurt

- et planteportræt

Hvorfor navnet katteurt?

De fleste katte nærmest ruller sig i planter med slægtsnavnet *Nepeta*. Det er der en forklaring på. Den intense bladorama består af en lang række æteriske olier, hvor nepetalactone netop er den olie, som katten stimuleres af. Man ved også, at nepetalactone har en insektafvisende virkning over for eks. lopper. Katte vil derfor naturligt søge mod katteurten for at slippe for at få lopper.

Til den tørkeramte sommerhave

Katteurt er særdeles velegnet til den solfyldte varme sommerhave. Når planterne først er vel etablerede, så kan de tåle temmelig megen udtørring. Katteurt er også en velegnet krukkeplante, der med blomstringstid fra slutningen af maj til slutningen af august står flot på terrassen.

Nepeta er en planteslægt med mere end 300 forskellige arter. De er alle opretvoksende med tæt forgrenet vækst. Der er arter, som kun bliver 20 cm høje, mens de højeste bliver 180 cm. Bladene er ovale eller lancetformede og varierer fra 1 cm til 15 cm. Bladene formår at beskytte sig mod fordampning – dels på grund af deres grålige farve, men også med lettere behåring. De stilkede blomster sidder

i tætte buketter. Blomsten består af fem kronblade, hvoraf de tre danner underlæben og de to den hjelmformede overlæbe. Kronbladene samles til et rør, hvor nektaren ligger klar til de sultne vilde bier og andre insekter. *Nepeta* findes med blå, violette, rosa og hvide blomster. *Nepeta* hører til læbefamilien, hvor bl.a. staudesalvie, lavendler og løvehale også hører.

Katteurt er god til buketter. Her er det sammen med pæon, klokkeblomst, løvefod og storkenæb

'Purrsian Blue'®

NEPTUNE®

'Walker's Low'

'Dawn to Dusk'

'Six Hills Giant'

'Blue Wonder'

'Cat's Pajamas'®

'Wild Cat'

'Snowflake'

Nepeta fassenii 'Purrsian Blue'®

☿ 30 – 40 cm

☼ blå blomster fra juni - september

Antal planter pr. m² 6

Nepeta NEPTUNE®

☿ 30 – 40 cm

☼ blå fra juni - oktober

Antal planter pr. m² 6

Nepeta 'Walker's Low'

☿ 50 cm

☼ lillablå fra juni - september

Antal planter pr. m² 6

Nepeta grandiflora 'Dawn to Dusk'

Til næringsrige jorde - flotte frostande hele vinteren

☿ 40 cm

☼ rosa blomster fra juni - august

Antal planter pr. m² 6

Nepeta 'Six Hills Giant'

☿ 50 cm

☼ lillablå fra juni - august

Antal planter pr. m² 6

Nepeta racemosa 'Blue Wonder'

☿ 50 cm

☼ mørkeblå fra juni - august

Antal planter pr. m² 6

Nepeta 'Cat's Pajamas'®

☿ 50 cm

☼ mørkeblå fra juni - august

Antal planter pr. m² 6

Nepeta grandiflora 'Wild Cat'

Til næringsrige jorde

☿ 100 cm

☼ blålilla fra maj - september

Antal planter pr. m² 6

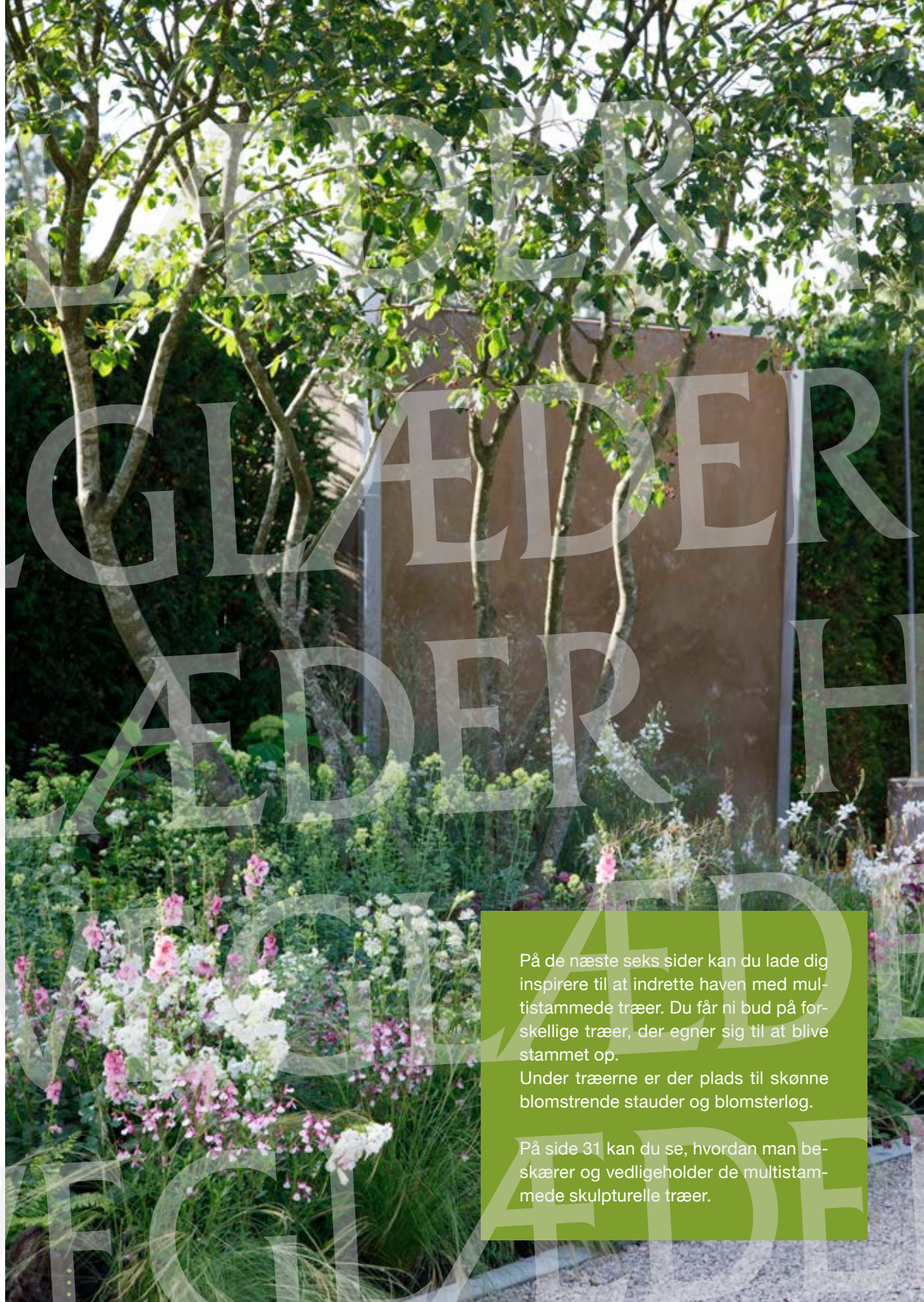
Nepeta racemosa 'Snowflake'

☿ 35 cm

☼ hvid fra juni - august

Antal planter pr. m² 6

Multistammede skulpturelle træer

På de næste seks sider kan du lade dig inspirere til at indrette haven med multistammede træer. Du får ni bud på forskellige træer, der egner sig til at blive stammet op.

Under træerne er der plads til skønne blomstrende stauder og blomsterløg.

På side 31 kan du se, hvordan man beskærer og vedligeholder de multistammede skulpturelle træer.

Bærmispel, *Amelanchier*

En smuk forårsbebuder med de smukkeste hvide blomster, der sammen med de, i udspiring, bronzefarvede blade viser foråret fra sin skønneste side. Over sommeren dannes små bær, der især for fuglene har stor værdi. Får i efteråret smukke høstfarver inden bladene falder. Det vifteformede grenmønster gør bærmispel til oplagt kan-

didat, når det gælder multistammede små træer.

Amelanchier canadensis syn. lamarkii

Højde 6 – 7- m

Amelanchier laevis

Højde 4 – 5 m

Glansbladet tjørn, *Crataegus x lavalleyi*

Smukke næsten skinnende mørkegrønne blade, dog lysere og mere matte på undersiden. 3 - 5 cm lange grentorne. Smukke skærme med hvide blomster i maj afløses af orangerøde runde tjørnefrugter, der sidder tilbage på træet, når bladene efter deres høstfarver løsner sig og falder af. Et robust og særdeles hårdført træ til alle jordbundstyper. Glansbladet tjørn med flere stammer giver et smukt udtryk i haven. Højde 5 - 7 m

Crataegus crus-galli (hanesporetjørn)

Højde 5 - 6 m

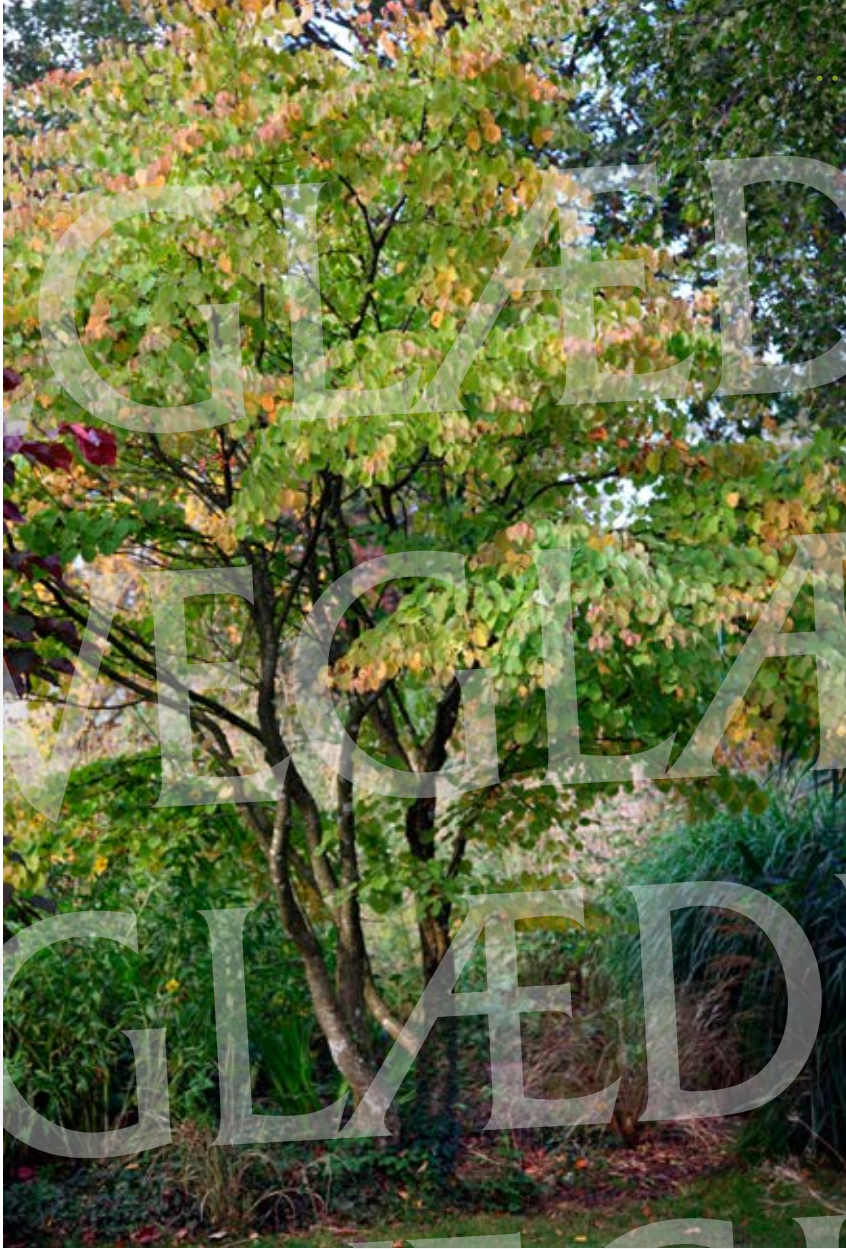
Crataegus prunifolia (blommebladet tjørn)

Højde 4 - 5 m

Himalajabirk, *Betula utilis*

Den oprette og udbredte krone hos Himalajabirken gør, at det kræver lidt mere plads i haven. Da kronen giver rig mulighed for lys, kan man godt kombinere træet med planter under, eller man kan vælge at beskære træet, så det ikke bliver så stort. Himalajabirk med multistammer giver haven et helt unikt udseende. De næsten rent hvide stammer lyser smukt op og er med til at give bedet en robusthed, som ikke ellers er nem at opnå. Himalajabirk er robust og tåler en hel del vind. Højde ca. 8 - 10 m

Hjertetræ, *Cercidiphyllum japonicum*

Hjertetræet danner en fin bred krone med fin regelmæssig let vifteformet grenopbygning. Efter en vinter uden blade begynder foråret med bitte-små blomster, der hurtigt skjules af nyudsprungne røde blade, som snart bliver mere grønne på grene med let overhængende vækst. De hjerteformede blade er ikke ret store og giver rig mulighed for at plante blomstrende stauder under. Inden løvfald forvandles bladene i farver med en bred skala fra karminrød til gul – og dufter sødligt af jordbær eller honningkager.

Højde 5 – 10 m

Japansk løn, *Acer palmatum*

Den elegante lette grenopbygning på japansk løn gør den til et elsket multistammet træ eller stor busk i haven. De farvestrålende nye skud og bladstilke giver haven ekstra liv i foråret; og inden bladfald forvandles bladene på japansk løn til et sandt festfyrværkeri. Japansk løn skal plantes, så den ikke står fugtigt om vinteren. Må meget gerne placeres på et lunt voksested i læ for kraftige vinde. Findes i en lang række sorter – her nævnes blot nogle af de mest almindelige.

Acer palmatum 'Atropurpureum' med røde blade

Højde 3 – 5 m

Acer palmatum 'Bloodgood' med røde blade

Højde 3 – 5 m

Acer palmatum 'Osakazuki' med grønne blade

Højde 3 – 5 m

Acer palmatum 'Garnet' med røde blade

Højde 1 – 2 m

Koreakornel, *Cornus kousa*

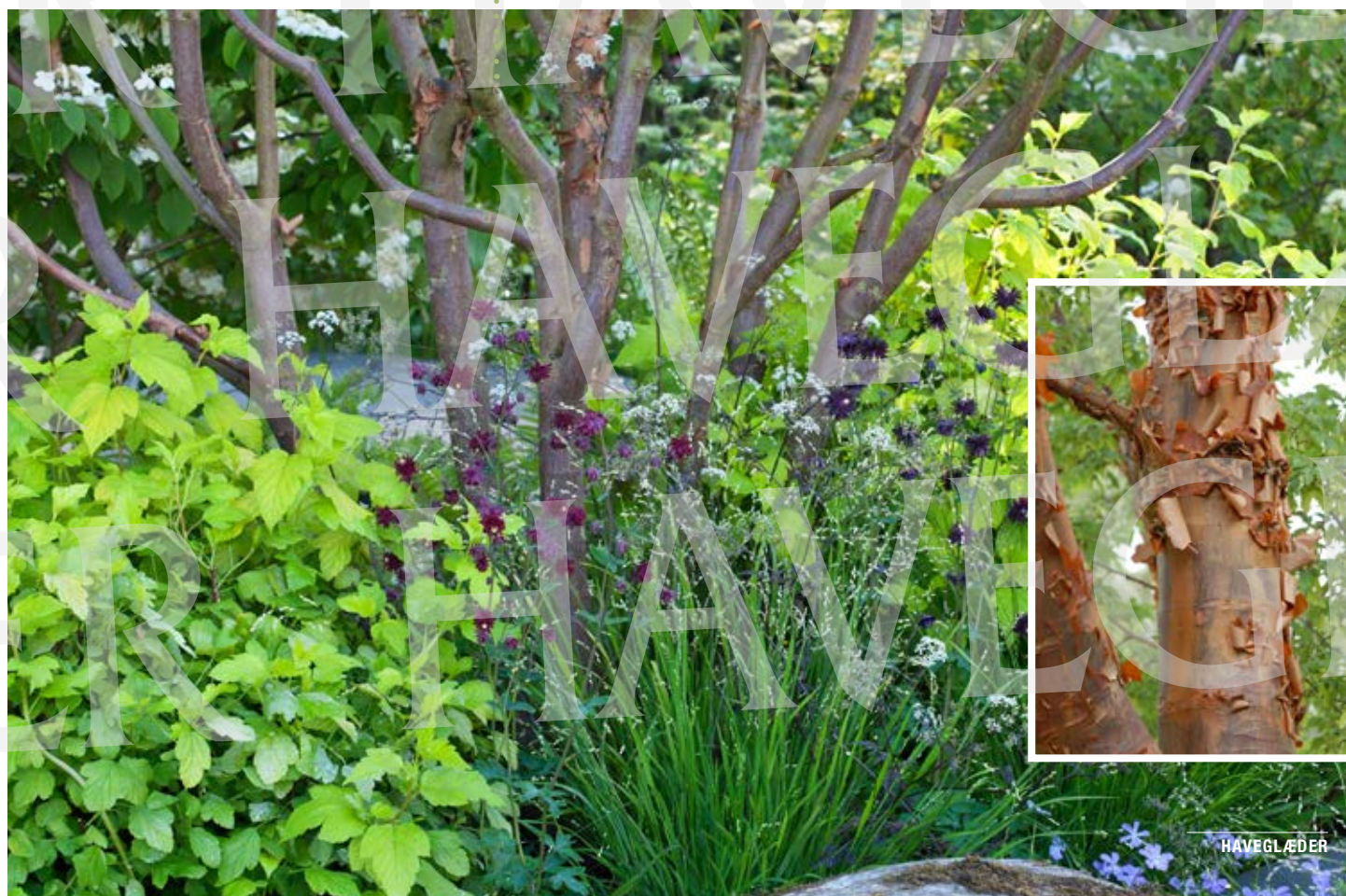
De flotte hvide blomster på koreakornel lyser hele haven op, når de i juni måned kan fylde hele planten i et stort blomsterhav. Koreakornel har en unik vækst og de lettere krogede grene er oplagt at fremhæve som multistammer med fin plantning af stauder under. Det forholdsvis lille træ er nemt at få til at passe ind i selv små haver. Der er en række sorter af koreakornel, og det er især blomsterne, der gør sorterne forskellige. Planter på en god lun plads i sol eller halvskygge.

Højde 3 – 5 m

Papirbarkløn, *Acer griseum*

Den flotte kanelbrune bark, der dekorativt laver små ruller. Bladene er tredelte, små og giver træet en let lysgennemtrængelig krone. Tilvæksten er meget lille, og selv om træet på sigt kan blive højt, så er det nemt at holde i en ønsket højde ved nænsom beskæring. Papirbarkløn skal plantes på en lun vokseplads i jord, der har et godt dræn. Inden løvfald får de grønne blade de fineste rødlige og orange høstfarver.

Højde 4 – 6 m

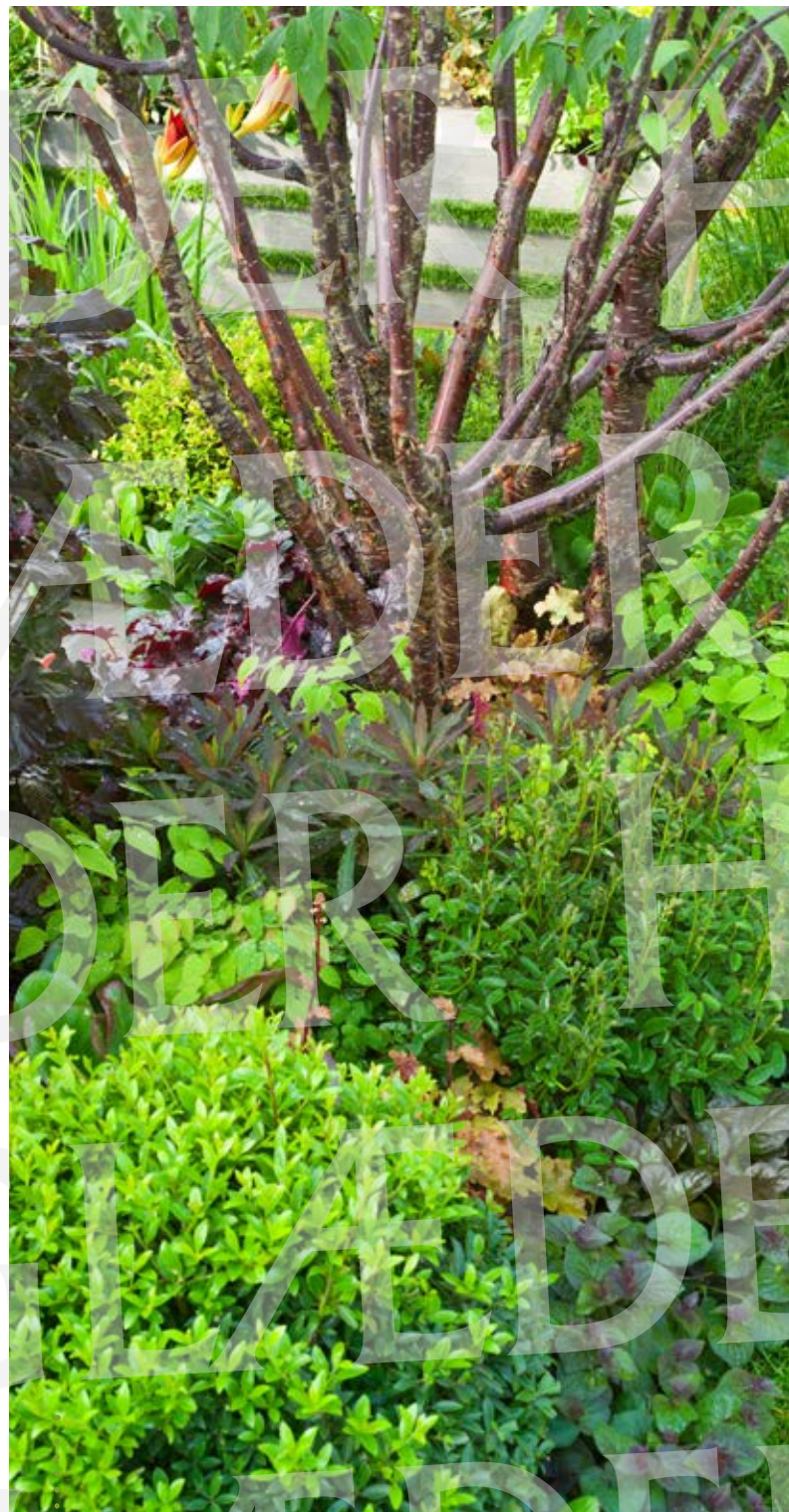

Dværgskovfyr, *Pinus sylvestris* 'Watereri'

De vintergrønne nåle på skovfyr og de flotte stammer, som her bliver opstammet, giver masser af mulige indretninger i haven. De nærmest bonsällignende fyrretræer kan med fordel bruges både i bede, hvor træet ikke skal blive for høj, men også hvor der bevidst gerne må være mere skovlignende forhold med mere skygge. Skovfyr er robust og kan tåle både havluft og at tørre ud, når det først er godt etableret.

Højde 3 – 5 m

Tibetansk kirsebær, *Prunus serrula*

De glatte skinnende mahognifarvede stammer på tibetansk kirsebær er med til at give havens bede struktur og robusthed. Især den multistammede version er med til at øge dimensionen i haven. Hvide blomster i maj. Unge skud er hårede og rødligt-brune. Allerede i en tidlig alder ruller barken af i strimler. Inden løvfald viser bladene smukke høstfarver i gule og orange nuancer.

Højde 5 – 7 m

Vejledning i beskæring

Tidspunkt

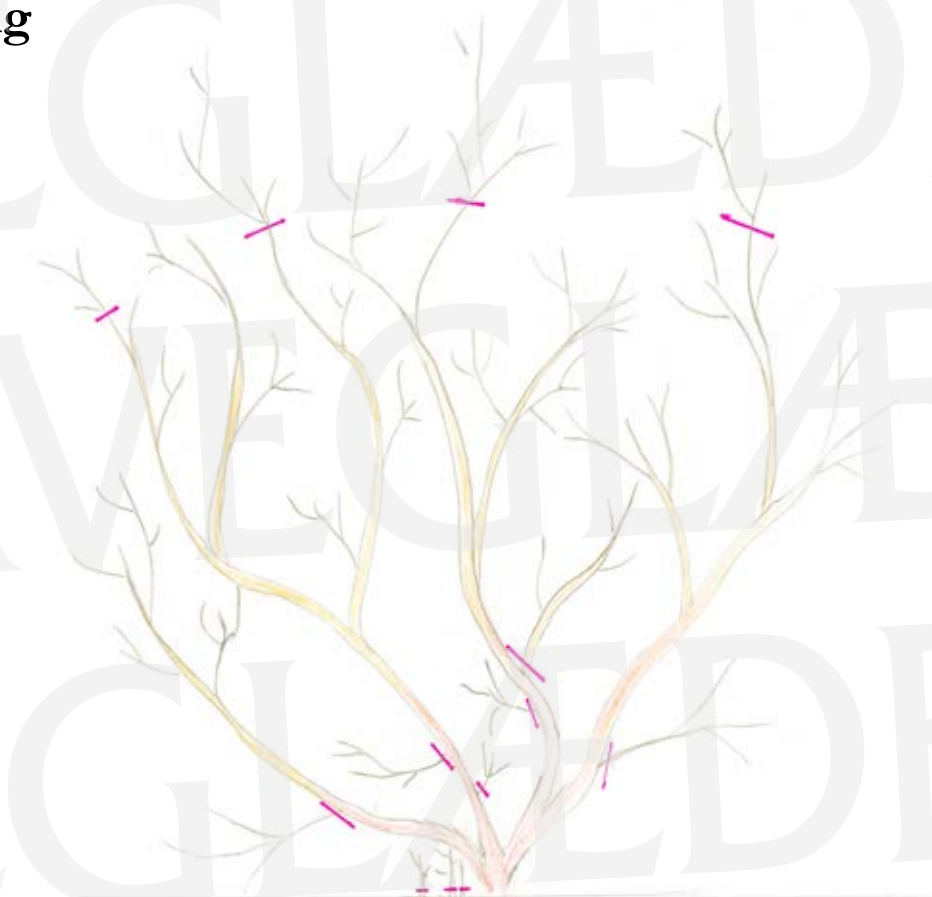
Når planterne ikke har blade på, er det oftest let at se, hvilke grene, der skal beskæres. Måske er grenen blevet for lang, eller kronen trænger til at blive tyndet ud. Allerede i efteråret er det til at se, hvordan man kan forme træet, og det er muligt at beskære helt frem til foråret, hvor knopperne begynder at svulme. Du bør dog undlade at klippe og save i træerne, når det er frostvejr – det øger risikoen for frostsprængninger, og det kan være svært at styre, fordi træet næsten sprænges, som var det glas.

UNDTAGELSER

På grund af saftstigning og risiko for at der dannes svamp i såret, anbefales beskæring af planter i familien *Acer* (løn og ahorn), *Prunus* (kirsebær og blomster) samt *Betula* (birk) kun i månederne juli, august og september.

Hvor meget?

Har du allerede et fint eksemplar af eks. koreakornel, og ønsker du at fjerne de nederste grene for at fremhæve stammerne og hæve kronen, så kan du sagtens udføre denne beskæring. Gør det gerne henover flere år, så du ikke fjerner mere end 20 – 25% af den samlede bladmasse på én gang. Planter du et multistammet træ, så er det allerede forberedt fra planteskolens side. Herefter følger en vedligeholdelsesbeskæring, så der ikke vokser rodsrud frem, så sidegrene, som vil vokse fra stammerne, ikke forstyrrer de flotte stammer og selve kronen på træet.

Kronen

For at bevare det multistammede træ i den ønskede højde, skal toppen klippes hvert år. Betragt beskæringen som hækklipping. Gør det gerne flere gange. Brug en god saks/hækkeklipper og en sikker stige for at nå op og rundt om træet.

små sidegrene. Klip ind mod stammen, men undlad at klippe så tæt, at stammens bark ødelægges. Jo tidligere du fjerner nye sideskud, des mindre bliver arret efter beskæringen.

Stammerne

Sideskud fjernes med en skarp saks, så stammen fortsat er helt fri for sideskud og

Rodskud

Tjek ved basis af stammerne, om der skulle vokse små rodsrud frem. Disse skal klippes af så tæt ved roden, som det er muligt.

Beskæring af fyr

Når "lysene" på skovfyr strækker sig i begyndelsen af juni måned, kan længden reduceres ved at klippe dem af. Bliver kronen for tæt, så kan man også fjerne enkelte af "lysene".

I dette nummer af Haveglæder har vi fulgt med, da to unge mennesker for første gang skulle indrette deres terrasse med planter i krukker. Træterrassen er forholdsvis stor og dermed også lidt en udfordring at indrette. Du kan også læse om ni træer, der er velegnede som multistammede planter, hvor der kan stå blomstrende stauder omkring. Bliv inspireret til at omlægge til et vildere look med flerårige stauder. Dyk ned i de afrikanske liljers fortræffeligheder og bliv klogere på, hvorfor katten altid ruller sig i katteurt.

Rigtig god fornøjelse!

Scan QR koden og få et stort leksikon over planter til din have. I app'en kan du søge oplysninger om buske, træer, roser, stauder, surbundsplanter, frugt og grøntsager. Søg på farver, højde, modningstid og se, hvor du kan anvende planterne. Du kan også læse

artikler om haveemner, du ønsker uddybet eller se video af diverse gøremål i haven. I høvsæsonen vil der løbende være tips til, hvilke aktuelle gøremål du skal udføre i haven. App'en viser dig vej til dit nærmeste havecenter, hvor vi glæder os til at se dig.

Besøg www.haveglæder.dk

videoklip · artikler · inspiration · nyhedsbrev

ISBN 978-87-91659-70-1

9 788791 659706 >